

підтверджено робочу гіпотезу і дійовість моделі формування розумової культури.

Перспективи подальшого дослідження. Разом з тим наше дослідження не розкриває усіх аспектів формування розумової культури учнів. Потребують подальшого вивчення проблеми формування розумової культури в інших видах навчальної діяльності, формування розумової культури учнів молодшого і середнього шкільного віку та проблема підготовки майбутніх педагогів до організації навчально-творчої діяльності.

Література

1. Давыдов В. В. Теория развивающего обучения. М.: Интор, 1996 – 542 с.
2. Ломако Л. М. Формирование оценочных умений у подростков в обучении: Дисс... канд. пед. наук. – К., 1992. – 146 с.
3. Менчинская Н. А. Проблемы учения и умственного развития школьника: Избранные психол. труды. – М.: Педагогика, 1989. – 219 с.
4. Психология розуміння учнями творчих задач / За ред. Коваленко А. Б. – К.: Знання, 1990. – 24 с.
5. Рубинштейн С. Л. О мышлении и путях его исследования. – М.: Изд-во АН СССР, 1958. – 147 с.

ДО ПИТАННЯ СПРИЙНЯТТЯ КОЛЬОРУ

Пономар С. П.,

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. У статті розглядаються окремі закономірності кольору, що мають велике теоретичне і практичне значення в процесі підготовки художників-педагогів.

Ключові слова: колірний тон, яскравість, виразність.

Анотация. Пономарь С. Ф. Понятие цвета и его восприятия. В статье рассматриваются отдельные закономерности цвета, что имеют большое теоретическое и практическое значение в процессе подготовки художников-педагогов.

Ключевые слова: цветовой тон, яркость, выразительность.

Annotation. Ponomar S. F. Concept of color and its perception. The to become, separate conformities to the law of color are examined, that have the large theoretical and practical value in the process of preparation of artist is a teacher.

Keywords: color tone, brightness, expressiveness.

Постановка проблеми. Практика показує, що навчання малюванню не обмежується показом виражальних засобів, художніх

прийомів, техніки виконання, вивченням основних положень кольорознавства, навчанням правильно користуватися кольором і тоном для передачі своїх зорових вражень від природи / теплий, холодний тон/ передавати гру світла й кольору на предметах, перетворюючи колірне рішення на емоційно-естетичну композицію.

З другої половини XIX і в першій половині XX століть питання кольору стають науковою проблемою. Відбулося злиття двох методів – логічного і практичного, науки й мистецтва.

Відомо, що всяке наукове вивчення починається з питань: що?, це?, чому?, навіщо?

Мистецтво, як і наука, є форма пізнання, освоєння дійсності, з своїми ознаками, своєрідністю змісту й форми, специфічною мовою.

Аналіз досліджень і публікацій. Сукупність задач, які можуть бути вирішені шляхом використання кольору важливість вивчення питань кольорознавства розкриті в дослідженнях і публікаціях вчених: Дерібере М., Цойгнера Р., Бехтерева З. М., Фрілінга, Ауера, Ашкиназі Г. І., Рабкіна Е. В., Кірімової А. З., Лосевої Е. И., Устінової А. Г., Менселла.

Мета нашої статті – розширення понять про колір і його сприйняття, про властивість кольору, викликати певні зорові відчуття відповідно до спектрального складу і інтенсивності відбитого або видимого випромінювання.

З наукових позицій колір розглядається як фізичне явище, пов'язане з фізіологією людини.

Колір відчувається оком тільки при світлі, виконуючи головну роль в його сприйнятті. Око, зоровий нерв і зоровий центр головного мозку складають фізіологічну основу органів зору, до 90 % інформації людина одержує через орган зору. Психофізіологічна дія кольору на людину в емоційному відношенні величезна. Колір здатний викликати різні емоційні реакції і думки він взагалі має велике значення в художньому вигляді речі. З кольором у нас постійно асоціюються відчуття, настрої, спогади, враження, що виходять з життєвого досвіду, з нашого постійного спілкування з оточуючими нас явищами. Ясний сонячний день несе легкий, радісний настрій, який в нашому уявленні зв'язується з чистим синім кольором неба, з великою кількістю світлих

фарб в природі. Важкі і низькі грозові хмари, що перетворюють день на сутінки, справляють похмуре, іноді зловісне враження своїми темними фарбами різних відтінків, наповнюють душу тугою, сум'яттям, страхом. Колір весняної свіжої зелені ми завжди сприймаємо з відчуттям радості від свідомості життя, що народжується, він може заспокоювати і квітнути, радувати і засмучувати, пригноблювати і веселити. Колір може викликати відчуття теплоти і холоду, бадьорості і втоми, легкості і тяжкості, розширювати і звужувати простір.

Таким чином, колір має свою емоційну виразність, залежну від природи, від життєвих звичаїв. Тому правильно говорять про колір легкий і важкий. Встановлено, що “тяжкість” кольору залежить від його світлоти. Чим темніший колір, тим він “важчий”, і навпаки, світлий колір сприймається як “легкий”. Це правило відноситься до всіх кольорів — хроматичних і ахроматичних. Крім того, “тяжкість” кольору залежить також від фактурності. Кольори з грубою фактурою за інших рівних умов “важчі” ніж гладкі. Як правило, “важкі” (темні) кольори розташовуються внизу, а “легкі” — вгорі. Крім “тяжкості” кольору існують і інші властивості — виразність, виступання і відступання кольору. Виразність — це здатність кольору привертати і утримувати увагу людини.

Явища виступання і відступання залежать від колірної тону. Теплі кольори (особливо червоний) виступають вперед, а холодні (особливо синій) відступають. Проте це правило застосовується не у всіх випадках. Деякі люди бачать холодні кольори такими, що наближаються, а теплі — що віддаляються. Зустрічаються люди, які не можуть розрізняти відтінки кольору. Таких людей ділять на три групи. До першої групи відносяться особи, що добре розрізняють основні кольори спектру, проте їм потрібен підвищений кольоровий подразнювач внаслідок ослабленого колірної сприйняття. До другої групи відносяться особи із значнішим розладом колірної зору (найчастіше зустрічається так звана червоно-зелена сліпота). Для цих осіб спектр складається з жовто-блакитних кольорів. До третьої групи відносяться особи з повною колірною сліпотою (ахроматизм). Для цих людей світ безбарвний, як чорно-біла світлина.

Частини спектру, що ми спостерігаємо ділять на три групи: довгохвильову (червоний, оранжевий і оранжево-жовтий), середньохвильову (жовтий, зелений і частково голубий), короткохвильову (блакитний, синій, фіолетовий). Встановлено, що кольори довгохвильової частини спектру надають збудливу і стимулюючу дію, а кольори короткохвильової частини — заспокійливі або пригніблюючі. Найсприятливіше впливають кольори середньої частини спектру. Перераховані особливості психофізіологічної дії кольору є найхарактернішими. Різні відчуття того або іншого кольору пояснюється різною довжиною світлових хвиль. Відчуття кольору відображає якість поступаючого в око променистого потоку, тобто його спектральний склад. У спектрі немає чорних, сірих і білих кольорів. Сірі кольори можуть бути одержані змішуванням чорного і білого кольорів, узятих в різних пропорціях. Білі, сірі і чорні кольори називають ахроматичними. Ахроматичні кольори розрізняються між собою лише по світлоті: одні з них світлі, інші менш світлі, темні, темніші і т. д. До білих кольорів, освітлених денним світлом, відносяться колір гіпсу, снігу, білого глянсового паперу, алебастру та ін. До чорних кольорів відносяться колір сажі, чорної туші, чорного оксамиту, чорного паперу, найчорніший колір — колір поверхні чорного оксамиту.

До хроматичної групи відносяться всі спектральні кольори — червоні, оранжеві, жовті, зелені, голубі, сині, фіолетові, пурпурні зі всіма переходами і відтінками між ними.

Хроматичних кольорів — незліченна множина, проте, око людини здатне відрізнити один від одного лише обмежену їх кількість, всього близько 300.

Ахроматичні кольори відрізняються один від одного тільки світлотою. Тіла, що мають ахроматичний колір, характеризуються невиборчим, поглинанням, тобто їх коефіцієнт віддзеркалення однаковий для всіх довжин хвиль.

Тіла, що мають хроматичний колір, характеризуються виборчим поглинанням, а отже, їх коефіцієнт віддзеркалення різний для різних довжин хвиль.

Кожен хроматичний колір володіє трьома основними властивостями: колірним тоном, світлотою, насиченістю.

Колірний тон — основна відмінна властивість хроматичного кольору, завдяки якому одні кольори називають червоними, інші — жовтими тощо. Внаслідок цього всі спектральні кольори можуть бути охарактеризовані домінуючою довжиною хвилі їх випромінювання, відповідної певному кольору. Для оцінки кольору використовується система найменувань залежно від колірного тону. Природною шкалою колірних тонів є спектр денного світла, в якому завжди зберігається одна і та ж послідовність кольорів.

Оскільки в реальному спектрі існує безперервний перехід одного кольору в інший, то кількість кольорів невизначено велика. Тому розділення видимої області спектру на колірні ділянки умовне. Треба відзначити, що довжина хвилі, характеризуюча колірний тон кольору, ні в якому разі ще не вказує на те, що спектральний склад цього кольору однаковий із спектральним складом будь-якого іншого, колірний тон якого визначається тією ж довжиною хвилі. Довжина хвилі, характеризуючи колірний тон, нічого не говорить про спектральний склад цього кольору, вона говорить тільки про те, що відтінок цього кольору такий же, як у спектрального кольору даної світлової хвилі.

Ступінь відмінності хроматичного кольору від ахроматичного, тобто насиченість, має кількість порогів розрізнення, що містяться між двома кольорами. Чим більш насиченим є хроматичний колір в порівнянні з рівним з іншими по світлоті ахроматичним, тим більше порогів між ними розрізняє око. В кольорознавстві прийнято вимірювати не насиченість, а чистоту кольору. Поняття чистоти кольору і його насиченості певною мірою різні. У пізнанні кольору вирішальне значення має насиченість, а не чистота.

Так можна говорити про колірний тон і насиченість коли це торкається випромінювання, і про колірну тональність і колірну насиченість, коли йдеться про зорове відчуття. Поняття відмінності і схожості випромінювань по колірному тону і насиченості співпадає з поняттям відмінності і схожості зорових відчуттів по колірній тональності і колірній насиченості [5,13].

Колірний тон і чистота кольору носять назву кольоровості. Але кольоровість, як якісна характеристика кольору, не визначає його

кількісної сторони. Два кольори з однаковою кольоровістю можуть мати різну яскравість.

Зміна яскравості кольору характеризує пропорційну зміну потужності всіх випромінювань. При зменшенні яскравості світлового променя до нуля ми відчуваємо його колір як чорний. Чорний колір не є забарвленим світлом, він відповідає відсутності світла. У разі зміни яскравості світлового променя при постійному його складі декілька змінюється його колір. Слід зазначити, що іноді такі зміни уникають від нашої уваги з причин психологічного порядку: якщо відомо, що колір червоний, ми зберігаємо за ним цю назву, навіть якщо його інтенсивність і зменшується [5,14].

Коли ми порівнюємо два кольори одного й того ж колірного тону, то яскравіший колір здається світлішим, а менш яскравий — темнішим. Два кольори вважаються однаковими, якщо вони мають однакові кольоровість і яскравість. Тому для визначення кольору з якісної та кількісної сторони маємо три характеристики: колірний тон чистоту і яскравість.

Світлоту хроматичних кольорів, так само як світлоту ахроматичних, характеризують коефіцієнтом віддзеркалення. Але хроматичні тіла володіють виборчим віддзеркаленням і поглинанням. Отже, віддзеркалення у хроматичних тіл різне для світла різної довжини хвилі (цим і пояснюється наявність у них колірного тону). Світлота хроматичних тіл визначається з порівняння їх коефіцієнтів з коефіцієнтами тих ахроматичних тіл, які рівні з ними по світлоті, тобто не здаються ні темніше, ні світліше за них [5,14].

Коефіцієнти віддзеркалення і поглинання мають істотне значення.

Психологічна особливість сприйняття навколишнього середовища залежить від того, що воно завжди віддзеркалює не окремі явища або риси, а речі, предмети, явища в сукупності їх наявності [7,49].

Висновки. Таким чином, характеристики не є назавжди даною властивістю кольорів. Вони виявляються і висвітлюються в взаємовідносинах з оточенням, тобто є конкретним виявленням властивості кольорів, залежним від конкретних обставин.

Найбільш прийнятні оцінки кольорів, які пов'язані з фізіологічним та оптичним впливом кольорових відчуттів, а також їх

звільною. Менш загальним і більш невизначеним значенням є асоціації, але тільки їм належить провідна роль в образотворчому мистецтві. Це в першу чергу пов'язано з просторовими властивостями кольорів, залежними від кольорового тону, насиченості, яскравості та фактурності кольорових поверхонь – їх численні варіанти створюються в мистецтві в цілий своєрідний світ.

Література

- Галтыков А. Б. Самое близкое искусство. – М.: Просвещение, 1968. – 296 с.
- Маймин Е. А. Искусство мыслит образами. – М.: Просвещение, 1977. – 144 с.
- Шварц П. Е. Техническая эстетика. – К.: Вища школа, 1984. – 200 с.
- Воловотруб И. Т. Основы художественного конструирования. – К.: Вища школа, 1988. – 191 с.
- Степанова Т. Л., Фрід Ю., Соколова Е. Г., Лосева Е. И. Цветовое оформление на железнодорожном транспорте. – М.: Транспорт, 1984. – 200 с.
- Степанов Н. Н. Цвет в интерьере. – Киев.: Вища школа, 1985. – 184 с.
- Титлов Б. М. Психология. – М.: Учпедгиз, 1954. – 256 с.

СТРАТЕГІЯ ФОРМУВАННЯ КОГНІТИВНИХ СМИСЛІВ ЯК ФАКТОР ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛЯ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН

Рейзенкінд Т. Й.,

Криворізький державний педагогічний університет

Анотація. У статті розглядаються процеси інтенсифікації професійної підготовки вчителя мистецьких дисциплін у контексті сучасних стратегій навчання. Наголошується на доцільності усвідомлення значення стратегії формування когнітивних смислів як універсального принципу пізнавальної діяльності; виокремлюються принципи, класифіковані за операційною ознакою; один цих принципів розглядається у якості конструктів стратегії когнітивного розвитку особистості.

Ключові слова: вчитель мистецьких дисциплін, когнітивні смисли, стратегічні напрямки навчання, когнітивні схеми, смислоутворення.

Анотація. В статье рассматриваются процессы интенсификации профессиональной подготовки учителя искусства в контексте современных стратегий обучения. Акцентируется на целесообразности осознания значения стратегии формирования когнитивных смыслов как универсального принципа познавательной деятельности; выделяются принципы, классифицированные по функциональному признаку; группы этих принципов рассматриваются в качестве конструктов стратегии когнитивного развития личности.